

Chưa bao giờ tình hình Indonesia lại bất ổn như trong lúc này với những xung đột sắc tộc ở Kalimantan, Aceh, Borneo... Tin tức hàng ngày từ Indonesia hầu hết là những tin không tốt lành gì. Tỉ như tin Reuters 3.3.2001: "Khoảng 2.000 người định cư gốc Madura lên tàu tìm kiếm sự an toàn sau 2 tuần chém giết do người bản địa Dayak trên phần nửa hòn đảo Borneo" hoặc Reuters 5.3.2001 "hơn 5.000 người dân Madura lên tàu đến đảo Java để chạy trốn chiến dịch bạo lực dẫm máu ở Borneo..." Chuyện người bản địa Dayak ở tỉnh Kalimantan trên đảo Borneo nay nổi lên đánh đuổi người nhập cư gốc Madura từ giữa tháng 2 đã là chuyện thường ngày ở Indonesia, hậu quả là trên 400 người chết và cảnh bồng bế nhau bỏ của xuống tàu chạy trốn của người Madura.

biến mất mà không rõ được thay thế bởi cái gì. Một trong những thành công của Suharto là đã tạo ra hình ảnh một nhà nước Indonesia mạnh mẽ, có khả năng duy trì sự đoàn kết dân tộc trong một khối quần đảo đến 7.000 hòn đảo trải dài hàng ngàn cây số... Trong khi nhiều người dân Indonesia vẫn còn ngoái nhìn thời kỳ Suharto, các thách thức đối với chính quyền của ông Wahid, mà tự thân có vẻ như là một chính quyền chuyển tiếp, rất đáng kể. Yêu cầu bức bách nhất là tìm ra một mô hình liên bang thích hợp để quản lý những lực lượng ly tâm nay đang trỗi lên sau khi nấp dấy của thời kỳ Suharto vắng mặt. Sự yếu đuối của nhà nước chính là trở ngại lớn nhất cho những cải cách cần thiết". Qua đoạn trên, có thể thấy ổn định đồng nghĩa với một nhà nước vững mạnh và có những chính sách hợp lý. David Camroux gọi những gì

cuộc chiến tối quan trọng và cần thiết để từ đó phân quyền giữa hành pháp và lập pháp". Mặc cho các phóng viên của tờ *FERR* có trả lời lại rằng một tình hình rối ren như thế ngay giữa cuộc khủng hoảng kinh tế tài chính là nguy hiểm, Mark Malloch Brown vẫn khẳng định quá trình "dân chủ hóa" đó là cần thiết và rằng điều đó không chỉ xảy ra tại Indonesia. Mark Malloch Brown giải thích thêm: "Đây là một hiện tượng toàn cầu. Tại hàng tá quốc gia, đó chính là yêu cầu chủ yếu của chúng tôi trong khi hoạt động vào lúc này. Sự tàn quyền ở Indonesia là một phần của xu thế toàn cầu. Ngay từ thời Suharto, dự án xóa nghèo do WB tài trợ đã có mặt tại đây, và đang là một tác nhân làm thay đổi ở đây. Năm bắt những vấn đề chiến lược đó và nhập cuộc với những khuyến cáo và hỗ trợ, đó là công việc của WB".

"Cùng hội cùng thuyền" với Mark Malloch Brown của UNDP, Mark Baird, giám đốc WB tại Indonesia, cũng phát biểu như sau trên International Herald Tribune số đề ngày 3.3.2001 trong một bài viết mang tựa đề "If Indonesia Helps Itself, the World Bank Can Offer More Aid" (Nếu Indonesia tự giúp mình, WB có thể sẽ giúp đỡ nhiều hơn): Không hồ nghi gì nữa rằng đất nước này đang trải qua một giai đoạn chuyển tiếp khó khăn. Một cuộc khủng hoảng kinh tế khác, giống như cuộc khủng hoảng 1997 - 1998 là một khả năng không thể loại trừ. Đất nước đông dân thứ tư thế giới nay đang đứng trước những thách thức về sinh nân lộng; vừa khôi phục kinh tế vừa cố gắng hoàn tất quá trình chuyển tiếp sang một xã hội dân chủ, và lao vào một chương trình đầy tham vọng là tản quyền. Bất cứ thách thức nào trong số này cũng là đáng kể so với bất cứ nước nào khác. Đối với Indonesia, nhiệm vụ này rõ thật là quá sức. Chính phủ của TT Wahid thừa hưởng một bộ máy cai trị cùng các định chế thị trường yếu kém. Những kẻ có quyền lợi mạnh mẽ trong quá khứ vẫn còn nắm giữ quyền lực đáng kể. Thật khó mà làm cho giảm bớt nạn tham nhũng mà không có một lực lượng cảnh sát và một hệ thống tòa án đáng tin cậy để thực thi luật pháp. Bộ máy hành chính tập trung cao độ này còn được trang bị nghèo nàn không thể đáp ứng được các yêu cầu của dân chúng cùng các khát vọng ngày càng tăng của các địa phương. WB sẽ giúp gì được? Rất nhiều, nếu như Indonesia tự giúp chính mình. Theo một kịch bản hầu như khả dĩ nhất, WB sẽ cho vay 400 triệu USD/năm, trong đó 1/3 đến từ tổ chức International Development Association, bộ phận cho vay "nhẹ

VÀI CÁI NHÌN VỀ NHỮNG RỐI LOẠN Ở INDONESIA

DANH ĐỨC

Những gì đang xảy ra ở Kalimantan tiếp nối những gì xảy ra tại Aceh, nơi từ hơn năm qua đòi ly khai, và cũng theo Reuters, hôm chủ nhật 4.3 đã lại tìm thấy xác 14 người dân bị tàn sát tập thể. Chưa hết, Reuters còn loan tin tỉnh Riau, một trong những tỉnh trù phú nhất ở Indonesia nay cũng đang đòi chính quyền trung ương bớt "thu ngân sách" từ những tài nguyên dầu hỏa của tỉnh này. Tất cả diễn ra trong bối cảnh đồng rupiah đang tuột xuống tỷ giá 9.800 rupiah/1 USD.

Trong khi đó cuộc đối đầu giữa Tổng thống Wahid và quốc hội (mà đa số thuộc đảng Golkar cầm quyền trước đây dưới trào cựu TT Suharto) vẫn còn dai dẳng sau những nỗ lực (bất thành) vào đầu tháng 2 của quốc hội nhằm truất phế ông Wahid bằng những cáo buộc tham nhũng. Có thể thấy gì qua những rối ren ở Indonesia?

Trước hết, hãy thử điểm qua cái nhìn của David Camroux trong bài "Quand s'essoufflent les "tigres asiatiques" (khi các con hổ châu Á hụt hơi) đăng trên tờ *Le Monde Diplomatique* 2.2001: "Trật tự của Suharto" đã

đang diễn ra tại Indonesia là "quá trình tan rã".

Thế nhưng, giám đốc UNDP tại Indonesia, Mark Malloch Brown, lại có cái nhìn khác trong một trả lời phỏng vấn trên tuần báo *FEER* số đề ngày 8.3.2001, mang tựa đề "Gain through pain" (tạm dịch: có đau mới nên). Nếu nhớ rằng chính phủ Suharto trước đây đã từng nhiều lần "nộp" các dự thảo kế hoạch cải cách cho UNDP, WB và IMF duyệt, rồi thì Suharto cũng phải ra đi sau khi đã ký văn kiện "đấu hàng" Tổng giám đốc IMF Camdessus, thì có thể thấy cái nhìn của đại diện UNDP tại một nước đang phải cấu vilen nước ngoài như Indonesia luôn là một cái nhìn đáng lưu ý, nếu không muốn nói là một cái nhìn dặt dè... Mark Malloch Brown đánh giá tình hình Indonesia như sau: "Ngắn hạn mà nói, có những tác động tai hại về vấn đề quản lý kinh tế và hành chính. Song về lâu dài, điều này tạo thành một nếp văn hóa dân chủ. Bởi lẽ, lấy thí dụ điều đang được xem như là cuộc thí quyền lực giữa đảng Golkar (quốc hội) và Tổng thống (Wahid), trong quá trình hình thành dân chủ một đất nước, chính là một

nhàng" của WB. Số ngân khoản này, tuy có ít hơn so với thập niên 90, sẽ giúp Indonesia vay mượn được tiền cho những chương trình giảm nghèo trong những điều kiện nhẹ nhàng hơn tránh chồng chất thêm công nợ của chính phủ. WB còn có thể làm được nhiều việc hơn trong các cải cách kinh tế then chốt, như đã từng thỏa thuận với IMF. Các cải cách mang tính định chế cũng rất cần thiết để bảo vệ công quỹ khỏi bị sử dụng một cách sai trái và sao cho đến tay người nghèo một cách hữu hiệu hơn. WB sẽ có thể cho vay đến 1 tỷ USD hàng năm, với lãi suất cao hơn một chút. Mặt khác, nếu Indonesia rơi vào trong một tình hình khủng hoảng, chúng tôi sẽ chấm dứt các dự án cho vay mới cho đến khi nào các điều kiện cần thiết cho việc thực hiện các chương trình xóa nghèo được khôi phục. Có lẽ cho vay dễ làm gì cũng quan trọng như cho vay bao nhiêu. Trong cuộc khủng hoảng, đa số những hỗ trợ của chúng tôi là dưới dạng hỗ trợ ngân sách nhằm bảo vệ các cơ quan chính phủ khỏi phải bị ngưng hoạt động đồng thời cung cấp vốn cho các chương trình an sinh xã hội. Trong 3 năm tới, chúng tôi sẽ trở lại với các dự án cấp vốn nguyên thủy như việc hỗ trợ các phúc lợi xã hội như phổ cập giáo dục tiểu học và chăm sóc sức khỏe ban đầu, cung cấp hạ tầng cơ sở căn bản như cung cấp nước sạch và đường giao thông nông thôn cho người nghèo. Do có những nguy cơ tham nhũng, chúng tôi đang siết chặt công tác quản lý và giám sát các dự án do WB tài trợ. Điều này sẽ được hỗ trợ bởi những nỗ lực giúp chúng phủ cải thiện hệ thống cung cấp và quản lý tài chính của mình. Sách lược hỗ trợ mới mẻ này phản ánh các tham khảo tiến hành hồi

năm ngoái nơi một số đồng người và tổ chức tại Indonesia. Điều này nhằm đáp ứng các quan hệ chính đáng về tỷ lệ công nợ và tham nhũng cao của đất nước này. Song sách lược này cũng phản ánh các mục tiêu phát triển cùng các ưu tiên của chính phủ. Cuối cùng, chính các nỗ lực của người dân Indonesia sẽ quyết định xem đất nước có đáp ứng được các thách thức và xây dựng một tương lai tốt đẹp hơn hay không. Là một đối tác phát triển lâu dài, WB có trách nhiệm giúp đỡ và hỗ trợ các nỗ lực này".

Việc một đại diện WB hay UNDP tại một nước có tất cả những tổ chức mang tính chủ quyền quốc gia như chức vụ tổng thống, quốc hội, ngành nghề công bố sách lược của mình trên một cơ quan ngôn luận rộng rãi phát hành trên thế giới như tờ *International Herald Tribune* hay tờ *FEER* nêu trên cho thấy:

1. Tình công khai của những thế lực đã đạo diễn mọi diễn biến ở Indonesia từ khi xảy ra cuộc khủng hoảng kinh tế năm 1997 và cuộc khủng hoảng chính trị tiếp theo đó. Tới đây, Indonesia sẽ ra sao? Chỉ biết rằng thứ năm 8.3, một phái bộ IMF sẽ đến Jakarta để xem có nên tháo khoán 400 triệu USD tín dụng (bị đóng băng từ cuối năm ngoái), 2 tuần trước, đã có những đàm phán tại Washington, song không một cent nào được nhả ra do vẫn còn những chạm trán giữa Tổng thống Wahid và quốc hội. Nếu quá trình chuyển tiếp dân chủ dừng bị đe dọa, không chỉ 400 triệu mà 5 tỷ USD cũng sẽ được tháo khoán cho 3 năm tới (Reuters 6.3.2001).

2. Những gì đang xảy ra, mà trong cặp mắt "vô can" như của David Camroux trên tờ *Le Monde Diplomatique* được mô tả là "quả rình tan rã", thì ngược lại được Mark Maloch

Brown của UNDP và Mark Baird của WB tại Indonesia mô tả như là "quá trình chuyển tiếp dân chủ và tàn quyền" không thể tránh khỏi, và rằng WB cùng UNDP có mặt ở đó để hỗ trợ cả trong trường hợp nổ ra một khủng hoảng kinh tế tài chính khác. Thế cho nên chờ ảo tưởng khi nhìn thấy cuộc luận tội tổng thống Wahid như là một động thái dân chủ. Chẳng qua, những gì đã và đang xảy ra ở Philippines từ hơn chục năm qua và hiện nay chỉ là những gì đã diễn ra ở Hàn Quốc trong thập niên trước và ở Thái Lan cho đến đầu thập niên 90: dân sự hóa các chính phủ sở tại trước kia, trong cuộc chiến tranh lạnh và chiến tranh VN, đã phải trao cho giới quân nhân năm quyền. Trên một bình diện khác, những cải cách kinh tế, tài chính mà WB, UNDP, IMF chủ xướng cho các nước sở tại cũng nằm trong cái gọi là "tín điều" của CNTB: kinh tế thị trường bên cạnh "tín điều" kia là "dân chủ hóa" không phải là cưỡng ép khi nhắc lại rằng ngay cả trong quan hệ với VN, các định chế quốc tế này cũng như các lãnh đạo tối cao như cựu TT Clinton trong các phát biểu, diễn văn, văn bản của họ cũng đều rao giảng hai "tín điều" này. Cuộc chiến "ai thắng ai" giữa tư bản chủ nghĩa và cộng sản chủ nghĩa chưa kết thúc cho dù trên bề nổi quân sự chiến tranh lạnh đã kết thúc.

Có thể rút kinh nghiệm gì từ trường hợp Indonesia? Có lẽ những bài học không phải là vô bổ nhất là đối với những nước đa dân tộc: cần có một chính sách phát triển công bằng, và rằng chính sách đó phải được thực thi một cách hoàn hảo, tránh bị "gặm nhấm" bởi các cấp trung gian, bằng không cái giá phải trả sẽ khôn lường.

